ទស្សនៈមូលដ្ឋាននៃប្រជាសាស្ត្រ

Basic Concept of Demography

ដោយៈ **លោក ហៃ សុគន្ធា**

មន្ត្រីស្រាវជ្រាវនាយកដ្ឋានភូមិវិទ្យានិងនគរូបនីយកម្ម

នៃវិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម

Email: haysokunthea@yahoo.com

សេចក្តីផ្តើម

បើនិយាយអំពីប្រជាសាស្ត្រ គឺគេនឹកឃើញភ្លាមអំពីប្រជាជន។ ជាការពិត ប្រជាសាស្ត្រ គឺជាការសិក្សាអំពីប្រជាជន ហើយពិសេសអំពីភាពបង្កើតកូន រៀបការ ការស្លាប់ និងបំលាស់លំនៅ និងទំនាក់ទំនងនៃការសិក្សាបែបវិទ្យាសាស្ត្រអំពីទំហំ របាយភូមិសាស្ត្រ និងសមាសភាពប្រជាជន និងការប្រែប្រួលគ្រប់ពេលវេលា។ បើតាមន័យសំខាន់នៃប្រជាសាស្ត្រ គឺផ្តោតការសិក្សាសំខាន់អំពី "ស្ថានភាពនិងចលនានៃមនុស្ស" ហើយការសិក្សាដែលច្បាស់ជាងនេះទៀត គឺការពង្រីកសញ្ញាណនៃពាក្យ "ស្ថានភាព" និង "ចលនា"។[1] ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យប្រជាសាស្ត្រនេះ ត្រូវបានកំណត់និយមន័យដោយស្ថាប័នផ្សេងៗ ដូចជាៈ

តាមនិយមន័យ របស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅឆ្នាំ១៩៥៨ បានពន្យល់ថា "ប្រជាសាស្ត្រ គឺជាការសិក្សាអំពីប្រជាជនតាមបែបវិទ្យាសាស្ត្រ ជាបឋម ដោយគោរពតាមចំនួនរបស់វា ទម្រង់របស់វា និងការអភិវឌ្ឍរបស់វា។ ប្រជាសាស្ត្រ គឺជាការសិក្សាអំពីទំហំ របាយដែនដី និងសមាសភាពរបស់ប្រជាជន ការប្រែប្រួលក្នុងរឿងប្រជាជន និងសមាសភាគនៃការប្រែប្រួល ដែលអាចធ្វើអត្តសញ្ញាណបាន ដូចជា ជាតិប្រមាណ មរណប្រមាណ ចលនាដែនដី (បម្លាស់លំនៅ) និងចល័តភាពសង្គម (ការផ្លាស់ប្តូរស្ថានភាព)។

និយមន័យខ្លះកំណត់ថា ប្រជាសាស្ត្រ គឺជាការសិក្សាតាមបែបស្ថិតិ និងគណិតវិទ្យារបស់ទំហំ សមាសភាព និងរបាយក្នុងទំហំរបស់ប្រជាជន ជាមួយនឹងបម្រែបម្រួលតាមពេលវេលាជាក់ស្តែងក្នុងទិដ្ឋភាពមួយ ដោយឆ្លងតាមការអនុវត្តនៃដំណើរការទាំង៥ របស់ភាពបង្កើតកូន មរណប្រមាណ អាពាហ៍ពិពាហ៍ បម្លាស់លំនៅ និងចល័តភាពសង្គម។ ទោះបីជាវានៅរក្សាការវិភាគតាមបែបប្រៀបធៀបនិងរៀបរាប់បន្តរបស់ទំនោរ

---

[1] *មជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវអំពីប្រជាជន សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញៈ ឯកសារប្រើប្រាស់ផ្ទៃក្នុង "សញ្ញាណទូទៅ និងបញ្ញត្តិមូលដ្ឋាន" ២០០៩ ទំព័រទី១*

ក្នុងដំណើរនីមួយៗនិងក្នុងលទ្ធផលពិតរបស់វាក៏ដោយ ក៏គោលបំណងយូអង្វែងរបស់វាគឺអភិវឌ្ឍអង្គទ្រឹស្តីដើម្បីពន្យល់ព្រឹត្តិការណ៍ ដោយធ្វើជាក្រាហ្វ។

ជារួមប្រជាសាស្ត្រ គឺជាការសិក្សាអំពីប្រជាជនដោយយកចិត្តទុកដាក់ ជាពិសេសទៅលើភាពបង្កើតកូន (កើត) មរណប្រមាណ (ស្លាប់)និងការផ្លាស់ទីលំនៅ(ចលនាដែនដី)។ ដោយ សារអថេរនៃសមាសភាគទាំងបីនេះហើយដែលជាកត្តាធ្វើឱ្យមានការប្រែប្រួលចំនួនប្រជាជន។ ការប្រែប្រួលនៃចំនួនប្រជាជន ត្រូវបានវាស់ដោយអត្រាកើត អត្រាស្លាប់ និងអត្រាផ្លាស់ទីលំនៅ ពោលគឺសមាសភាគទាំងបីនេះ ជាកត្តាកំណត់ចំនួនប្រជាជន ដោយសមាសភាពតាមអាយុរបស់វា និងល្បឿននៃការកើនឡើង និងថយចុះរបស់វា។

លំនាំជាច្រើននាសម័យបុរាណ ដូចជា អជ្ញាបញ្ហាសាសនា បញ្ហាទីក្រុង សង្គ្រាម បាននាំឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំង ទៅលើបញ្ហាប្រជាជន ក្នុងបំណងប្រមូលទាសករ កេណ្ឌកងទ័ព និងការយកពន្ធដារ ជាដើម។ ការរាប់ចំនួនមនុស្ស អាចនិយាយបានថា ជាមុខងារប្រវត្តិសាស្ត្រឬជាសារពើពន្ធ ដូចជា នៅចុងសតវត្សរ៍ទី១៧ សេដ្ឋកិច្ចនិងវិទ្យាសាស្ត្រមានការរីកចម្រើនជាលំដាប់ ហើយនាំទៅដល់ការធ្វើស្ថិតិមនុស្ស ដែលមានមុខងារនិងតួនាទី ពណ៌នាអំពីស្ថានភាពរបស់ប្រជាជន។

ដោយឡែក សង្គ្រាមនៅទ្វីបអឺរ៉ុប បានអនុគ្រោះដល់ប្រទេសកំណើតនិយម ពិសេសនៅក្រោយឆ្នាំ១៨៧០។ ប្រទេសបារាំង និងប្រទេសអាណានិគមកិច្ចផ្សេងទៀត គឺជាលំនាំមូលដ្ឋានសំខាន់ ដែលផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់បញ្ហាប្រជាសាស្ត្រ ដូចជា ការបរាជ័យនៅឆ្នាំ១៨៧០ និងក្រោយសង្គ្រាមលោកលើទី១ ពោលគឺប្រជាសាស្ត្រ ត្រូវបានចាត់ទុកជាបញ្ហាសំខាន់ ចំពោះប្រទេសនីមួយៗ ដែលមានតម្រូវការមនុស្សប្រកបដោយសុខភាពល្អ ដើម្បីបង្កើតបានជាកម្លាំងទ័ពជាតិ (កម្លាំងស្នូលសង្គម)។

១. ការវិវត្តប្រជាសាស្ត្រ

មុខវិជ្ជាប្រជាសាស្ត្រ បានជួយឱ្យអ្នកសិក្សាឱ្យយល់ដឹងអំពីមនុស្ស និងសកម្មនានាដែលមានប្រយោជន៍របស់រដ្ឋាភិបាល។ ការរីកចម្រើនផ្នែកប្រជាសាស្ត្រ ត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងក្របខណ្ឌនៃបណ្តាប្រទេស ដែលផ្នែករដ្ឋបាលមានការរៀបចំបានប្រសើរ ហើយវាក៏ជាកិច្ចការសំខាន់សម្រាប់បង្កើតទិន្នន័យមូលដ្ឋាន ក្នុងប្រទេស។ ការបង្ហាញច្បាស់លាស់ តាមរយៈទិន្នន័យប្រជាសាស្ត្រ គឺជាលក្ខខណ្ឌមូលដ្ឋានពិតប្រាកដមួយដើម្បីយល់ដឹងអំពីស្ថានភាពប្រជាសាស្ត្រនៃប្រទេសនោះ។

ប្រជាសាស្ត្រ ជានិច្ចកាលច្រើនតែសិក្សាហួសពីបាតុភូតសាមញ្ញរបស់មនុស្ស ពោលគឺវាបានសិក្សាអំពីមូលហេតុនិងផលវិបាកនៃចលនាទាំងនោះផងដែរ។ ប្រជាសាស្ត្រ បានយកចិត្តទុកដាក់ផងដែរ ទៅលើកត្តាសរីរៈ អាកាសធាតុ

សង្គមសាស្ត្រ ចិត្តសាស្ត្រ ដែលមានឥទ្ធិពលទៅលើប្រជាជន។

ប្រទេសអាណានិគមជាច្រើន មានសិទ្ធិត្រួតពិនិត្យភោគទ្រព្យ នៃបណ្តាប្រទេសក្រោមអាណានិគមរបស់ខ្លួន មិនតែប៉ុណ្ណោះពួកគេបានត្រួតពិនិត្យលើប្រជាជនថែមទៀតផង ដូចជាការប្រើប្រាស់កម្លាំងពលកម្ម នៃប្រទេសទាំងនោះផងដែរ។ សម្រង់ស្ថិតិប្រជាជន ដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណានិគម ត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងគោលដៅសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ (ការប្រមូលពន្ធដារនិងការកត់សម្គាល់នូវមនុស្ស ដែលមានលទ្ធភាពបម្រើការក្នុងរោងច្រក សហគ្រាសនានា)។

២. ទិន្នន័យប្រជាជន (Data of People)

បច្ចុប្បន្ននេះ ប្រជាសាស្ត្រត្រូវបានគេរកឃើញថាជាអន្តរមុខវិជ្ជា ព្រោះវាមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងមុខវិជ្ជាផ្សេងៗទៀត រួមមាន មុខវិជ្ជាគណិតវិទ្យា ស្ថិតិវិទ្យា ជីវៈវិទ្យា វេជ្ជសាស្ត្រ ភូមិវិទ្យា សង្គមវិទ្យា និងសេដ្ឋកិច្ចវិទ្យា ជាដើម។ នៅពេលដែលមុខវិជ្ជានីមួយៗ បានធ្វើការសិក្សាទាក់ទងទៅនឹងអត្រារបស់ប្រជាជន មានន័យថាមុខវិជ្ជានោះ បានសិក្សាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទិន្នន័យប្រជាជនជាក្រុម មិនមែនជាលក្ខណៈជាបុគ្គលឡើយ។ ទិន្នន័យប្រជាជន មានប្រភពសំខាន់ៗចំនួនបួន គឺ ជំរឿន អង្កេតគំរូ ប្រព័ន្ធកត់ត្រានិងស្ថិតិរដ្ឋបាល និងទិន្នន័យតាមបែបគុណភាព។

ក. ជំរឿនប្រជាជន (Census)

ពាក្យ "ជំរឿន" មានន័យថា ជាការរាប់ ឬរបាប់ដែលជានិច្ចកាល ទាក់ទងទៅនឹងការយកពន្ធដារ ហើយពាក្យនេះ ចេញមកពីពាក្យ ឡាតាំង "សេនសើរ-Sensere" ដែលមានន័យថា ការប៉ាន់តម្លៃឬការយកពន្ធ។ មតិដទៃទៀតចំពោះការធ្វើជំរឿន គឺជាសេវារបស់កងទ័ព ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់អាហារ ព្រោះជនជាតិក្រិកបុរាណ រាប់ចំនួនបុរសពេញវ័យក្នុងពេលធ្វើសង្គ្រាម និងរាប់ប្រជាជនទូទៅនៅពេលណា ដែលអាហារសម្រាប់ផ្គត់ផ្គង់មានរយៈពេលខ្លី។

បច្ចុប្បន្ន ជំរឿនប្រជាជន គឺមានការរាប់ជាផ្លូវការនៃចំនួនប្រជាជនទាំងអស់ ដែលជម្មតាមានជាព័ត៌មានលម្អិតផ្សេងៗ អំពីលក្ខណៈសម្គាល់ប្រជាសាស្ត្រ សង្គម និងសេដ្ឋកិច្ច។ ការរីកចម្រើននិងជឿនលឿនទៅមុខ បានធ្វើឱ្យមានការចាប់អារម្មណ៍ទៅលើជំរឿន ដែលអាចឆ្លុះបញ្ចាំងបានតាមការពិនិត្យមើល លើរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ប្រទេសជឿនលឿនមួយចំនួន ដូចជា សហរដ្ឋអាម៉េរិក ដែលតម្រូវឱ្យធ្វើជំរឿនក្នុងរយៈពេលដប់ឆ្នាំម្តង។ គួរកត់សម្គាល់ថា ព័ត៌មានជំរឿន គឺជាការសម្ងាត់ មានន័យថាទិន្នន័យរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ មិនផ្សព្វផ្សាយបានតាមការនឹកឃើញទេ។ ដោយសារជំរឿន ត្រូវគ្របដណ្តប់គ្រប់មនុស្សទាំងអស់ (ម្នាក់ៗ) វាត្រូវការចាំបាច់នូវថវិកាច្រើនក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានទាំងនោះ។ ដូចនេះមានតែសំណួរមូលដ្ឋានខ្លះៗប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវបាន

រៀបចំឡើងដូចជា អាយុ ភេទ ស្ថានភាពរៀបការ កន្លែងកើត កន្លែងរស់នៅ ការអប់រំ និងមុខរបរជាដើម ដើម្បីសួរនៅពេលធ្វើជំរឿន។

បទដ្ឋានស្ថិតិ ត្រូវបានកែលម្អយ៉ាងប្រសើរពាសពេញសាកលលោក ហើយទិន្នន័យជំរឿនដែលល្អ គឺមានសារសំខាន់ណាស់ សម្រាប់អ្នកដែលធ្វើផែនការសេដ្ឋកិច្ច អប់រំ សុខភាព និងវិស័យដទៃទៀត។ ដូចគ្នាផងដែរ នៅក្នុងប្រទេសដែលទើបតែទទួលបាននូវឯករាជ្យថ្មីៗ ភាពជាក់លាក់នៃរបាយការណ៍លម្អិតអំពីប្រជាជន គឺមានលក្ខណៈចាំបាច់ណាស់ ក្នុងកិច្ចការនយោបាយ ដូចជាការរៀបចំការបោះឆ្នោតជាដើម។

ខ. អង្កេតគំរូ (Survey)

ការធ្វើអង្កេតគំរូទាមទារការចំណាយថវិកាតិចជាងការធ្វើជំរឿន ព្រោះវាទាក់ទងទៅនឹងការជ្រើសរើសក្រុមមនុស្ស សម្រាប់តាងឱ្យប្រជាជនទាំងមូល ឬតែផ្នែកណាមួយរបស់ប្រជាជននោះប៉ុណ្ណោះ(គំរូងតាង)។ ជាទូទៅការធ្វើគំរូតំណាងតែងជួបប្រទះនូវបញ្ហាពីរគឺ៖

ទី១៖ លំនាំនៃការជ្រើសរើសគំរូតាងមួយតែងតែបង្កើតឱ្យមានភាពលម្អៀង ព្រោះគំរូតាងមួយ ពិតជាពុំអាចតំណាងឱ្យប្រជាជនទាំងមូលបានមួយរយភាគរយឡើយ។

ទី២៖ គំរូតាងរបស់ប្រជាជនមួយ មានចំនួនរបាប់តិច ដូច្នេះមិនអាចធ្វើការវិភាគទិន្នន័យបានលម្អិតអំពីតំបន់តូចៗរបស់ប្រទេសមួយបានឡើយ។

ការរាប់ចំនួនតាមរយៈការអង្កេតគំរូតាង ក៏មានគុណសម្បត្តិច្រើនដែរ ព្រោះវាអាចផ្តល់ទិន្នន័យពេញលេញសំបូរបែប និងប្រកបដោយគុណភាពបាន ដោយសារមានពេលវេលាច្រើន និងការខិតខំប្រឹងប្រែង ដែលត្រូវចំណាយទៅលើការសម្ភាសន៍នីមួយៗ ដូចជាព័ត៌មានដែលទាក់ទងទៅនឹងការសិក្សាស្រាវជ្រាវ អំពីចំណេះដឹង ឥរិយាបថ និងការអនុវត្តផែនការគ្រួសារ។

គ. កំណត់ត្រាអត្រានុកូលដ្ឋានឬស្ថិតិរដ្ឋបាល

ជំរឿននិងអង្កេត រៀបរាប់អំពីសកម្មភាពរបស់ប្រជាជននៅពេលកំណត់មួយៗ ចំណែកស្ថិតិអត្រានុកូលដ្ឋាន គឺជាប្រភពសំខាន់របស់ទិន្នន័យ ដើម្បីសិក្សាស្រាវជ្រាវពីការប្រែប្រួលរបស់ប្រជាជន ព្រោះវាបានប្រមូលព័ត៌មានមូលដ្ឋាននៃពេលជាបន្តបន្ទាប់។ បច្ចុប្បន្ន កំណត់ត្រាអត្រានុកូលដ្ឋានឬស្ថិតិរដ្ឋបាល គឺជាការកត់ត្រារក្សាទុកនូវព្រឹត្តិការណ៍សំខាន់ នៃប្រទេសមួយដូចជា ចំនួនមនុស្សស្លាប់ ចំនួនមនុស្សកើត និងចំនួនអ្នករៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាដើម។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន សំបុត្រកំណើត ជាតម្រូវការមូលដ្ឋានសម្រាប់ចុះឈ្មោះចូលរៀន និងចូលបម្រើការងារនៅក្នុងស្ថាប័នផ្សេងៗទៀត។ តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ កំណត់ត្រាក្នុងកំបន់ ឬបញ្ជីកំណត់ត្រាក្នុងតំបន់ ឬបញ្ជីកត់ត្រាអ្នកចំណុះព្រះវិហារសាសនា ត្រូវបានរក្សាទុក ដោយព្រះវិហារសាសនាមួយចំនួនដូចជា នៅទ្វីបអឺរ៉ុបនាសតវត្សរ៍ទី១៤ និងក្រោយៗមកទៀត រហូតដល់ដើមសតវត្សរ៍ទី២០ សូម្បីតែ

ប្រព័ន្ធកត់ត្រារបស់រដ្ឋ ឬកំណត់ត្រាស៊ីវិល ក៏មិនទាន់មានការរីកចម្រើនដែរ។ នៅឆ្នាំ១៩៥០ ប្រវត្តិប្រជាវិទូជាច្រើន បានប្រើប្រាស់បញ្ជីកត់ត្រាអ្នកចំណុះព្រះវិហាររបស់ជនជាតិបារាំង ដើម្បីអភិវឌ្ឍបច្ចេកទេសក្នុងន័យបង្កើតពត៌មានអំពីសង្គមគ្រួសារឡើងវិញ ហើយបច្ចេកទេសនេះចាប់ផ្ដើមដោយការកត់ត្រាអំពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងបន្តបន្ទាប់មកបានភ្ជាប់កំណត់ត្រាទាំងនេះទៅកំណត់ត្រាផ្សេងៗទៀតដែលបង្ហាញអំពីកាលបរិច្ឆេទកំណើត និងការស្លាប់របស់ប្ដីប្រពន្ធនិងកូនរបស់ពួកគេ។

បច្ចេកទេសកុំព្យូទ័រទំនើបរបស់ចំណងកត់ត្រា ត្រូវបានកំពុងប្រើប្រាស់នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ជាពិសេសនៅអ៊ឺរ៉ុប និងអាមេរិកខាងជើង ហើយប្រព័ន្ធកត់ត្រាអត្រានុកូលដ្ឋាន មានទម្រង់ច្រើនសណ្ឋានដែលយើងអាចសង្ខេបដូចខាងក្រោម៖

- បញ្ជីប្រជាជន
- សេវាស្ថិតិ
- ស្ថិតិបម្លាស់លំនៅអន្តរជាតិ

ឃ. ទិន្នន័យគុណភាព

ទិន្នន័យគុណភាព អាចត្រូវបានប្រមូលផងដែរ អំពីការប្រជុំជាក្រុម ដែលមានអ្នកចូលរួមក្នុងចំនួនតិច តែមានស្ថានភាពមួយប្រហាក់ប្រហែលគ្នា។ ជាមួយគ្នានេះ អ្នកស្រាវជ្រាវរៀបចំជាក្រុមតូចៗ ដើម្បីពិភាក្សាអំពីប្រធានបទពិសេសដោយឡែក ហើយកត់ត្រាអន្តរកម្មរបស់ក្រុម។ ឧទាហរណ៍ ការពិភាក្សាអំពីទំហំគ្រួសារ ដោយបែងចែកដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ដូចជាបុរសក្មេងៗ ស្ត្រីក្មេងៗ បុរសចាស់ៗ និងស្ត្រីចាស់ៗ ជាដើម។

ជានិច្ចកាលប្រទេសអភិវឌ្ឍ អាចរៀបចំប្រមូលទិន្នន័យបានល្អ ព្រោះគេមានអង្គការចាត់តាំងស្ថិតិមានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់ មានគមនាគមន៍ល្អ និងធនធានច្រើន ហើយប្រជាជននៃប្រទេសទាំងនោះភាគច្រើនជាមនុស្សចេះអក្សរ និងចេះលេខផងដែរ ដែលមូលដ្ឋានធ្វើឱ្យមានចម្លើយត្រឹមត្រូវដល់សំណួរដែលបានសួរ។ ជាក់ស្ដែង នៅក្នុងប្រទេសអូស្ត្រាលី ប្រជាជនស្ទើរតែទាំងអស់ មានសំបុត្រកំណើតហើយស្គាល់អំពីអាយុពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន។ រីឯប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួនវិញ មានប្រជាជនខ្វះក្នុងចំណោមមនុស្សចាស់ៗ និងអ្នកមិនចេះអក្សរ មិនដឹងអំពីអាយុពិតប្រាកដរបស់ខ្លួនឡើយ ពោលគឺការ ផ្ដល់ចម្លើយទៅដល់សំណួរ គឺធ្វើឡើងតាមរយៈការប៉ាន់ស្មានតែប៉ុណ្ណោះ។

៣. មរណប្រមាណ (Mortality)

មរណប្រមាណ គឺជាលំនាំប្រជាសាស្ត្រមួយដែលសំដៅទៅលើចំនួនមនុស្សស្លាប់ (មរណភាព) នៅក្នុងប្រជាជនណាមួយ។ មរណប្រមាណមានលក្ខណៈខុសៗគ្នា អាស្រ័យទៅលើកត្តាសង្គមនិងកត្តាជីវសាស្ត្រ(លក្ខណៈនៃហ្សែនតំណរពូជពីឪពុកម្ដាយ) ក៏ប៉ុន្តែ កត្តាសង្គមច្រើនមានឥទ្ធិពលលើមរណប្រមាណធំធេងជាងកត្តាជីវសាស្ត្រ។ រង្វាស់មួយដែលគេបានប្រើប្រាស់ញឹកញាប់ក្នុងប្រជាសាស្ត្រ គឺ "អត្រា" ហើយការសិក្សាអំពីមរណ

ប្រមាណ គឺចាប់ផ្តើមទៅលើបាតុភូតប្រជាសាស្ត្រ (មរណប្រមាណ ជាតិប្រមាណ ភាពបង្កើតកូន ប៉ុន្តែសិក្សាផងដែរ អំពីចំនួនអាពាហ៍ពិពាហ៍និង ចំនួនលែងលះ...)ដែលបញ្ជាក់លក្ខណៈរបស់ ព្រឹត្តិការណ៍ ស្លាប់ កើត រៀបការ និងលែងលះ ជាដើម។ ជាទូទៅ មរណប្រមាណមានសមាសភាព ពីរ គឺ៖

- **ទីឃាយុកាល** (Lifespan)៖ ទីឃាយុកាល សំដៅទៅលើអាយុវែងបំផុតរបស់មនុស្ស ដែលអាចរស់នៅបាន ពោលគឺជាបាតុភូតជីវសាស្ត្រ សុទ្ធសាធ ហើយពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃអាចប្រែប្រួលជានិច្ច ដោយមិនអាចទស្សន៍ទាយបាន។ ការទទួលស្គាល់អាយុកាល ដែលវែងជាងគេបំផុតរបស់មនុស្សបានរស់ គឺ អាយុ១២២ឆ្នាំនិង១៦៤ថ្ងៃ របស់ស្ត្រីជនជាតិបារាំងឈ្មោះ Jeanne Louise Calment ដែលបានស្លាប់នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ ដោយគេដឹងថា គាត់បានកើតនៅថ្ងៃទី២១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៨៧៥[2]

- **ទីឃាយុភាព** (Longevity)៖ ទីឃាយុភាព សំដៅទៅលើលទ្ធភាព ដែលអាចរស់ពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ពោលគឺជាសមត្ថភាពទប់ទល់ទៅនឹងការស្លាប់ ត្រូវបានវាស់វែងដោយអាយុសង្ឃឹមរស់ ដែលជារយៈពេលមធ្យមស្ថិតិនៃជីវិត ឬហៅថា អាយុមធ្យមនៅពេលស្លាប់ មានន័យថាវាបាននូវឥទ្ធិពលនៃកត្តាជីវសាស្ត្រផង និងកត្តាសង្គមផងដែរ។

៤. លទ្ធភាពបង្កើតកូន (Fertility)

លទ្ធភាពបង្កើតកូន សំដៅទៅលើចំនួនកំណើតរស់ដែលស្ត្រីជាម្តាយម្នាក់មាន។ លទ្ធភាពបង្កើតកូនខុសពីលទ្ធភាពបង្កកំណើត ដែលសំដៅចំពោះសមត្ថភាពសរីរៈវិទ្យារបស់ស្ត្រី ក្នុងការបន្តពូជតែប៉ុណ្ណោះ។ ដើម្បីសិក្សាពីលទ្ធភាពបង្កើតកូន ជាចាំបាច់គេត្រូវមានទិន្នន័យគ្រប់គ្រាន់អំពីថ្ងៃខែឆ្នាំកំណើតរបស់កូន និងអាយុកាលរបស់ម្តាយនៅពេលសម្រាលកូន។ លទ្ធភាពបង្កើតកូនក៏ដូចជាមរណប្រមាណដែរ មានសមាសភាគពីរយ៉ាងគឺ៖ កត្តាសង្គមនិងកត្តាជីវសាស្ត្រ។ ម៉្យាងទៀត កត្តាសង្គមវប្បធម៌និងសេដ្ឋកិច្ច ក៏មានឥទ្ធិពលទៅលើលទ្ធភាពបង្កើតកូនផងដែរ។ ដូចនេះ បញ្ហាទ្រឹស្តីកំណត់ភាពបង្កើតកូននៅតែមានបញ្ហាចោទនៅឡើយ ព្រោះក្រៅពីកត្តាប្រជាសាស្ត្រ នៅមានកត្តាជីវសាស្ត្រ សង្គមវប្បធម៌ និងសេដ្ឋកិច្ច ក៏ជួយធ្វើអន្តរាគមន៍នៅគ្រប់អថេរទាំងអស់ ដែលបានសន្ទត់នៅក្នុងសង្គមនានាពោរពេញទៅដោយភាពអន្តរកាល។

៥. បម្លាស់លំនៅ (Migration)

បម្លាស់លំនៅ ត្រូវបានគេឱ្យនិយមន័យច្រើនសណ្ឋានទៅតាមបរិបទ នៃការសិក្សារបស់វា។ ដោយឡែក ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ បានកំណត់និយមន័យ ដូចតទៅ៖ "បម្លាស់លំនៅ" គឺជាដំណើរផ្លាស់ទីរបស់ក្រុមមនុស្ស ហ្វូងសត្វ ឬ

2 https://anson.ucdavis.edu/~wang/calment.html

ក្រុមរុក្ខជាតិ ពីតំបន់មួយទៅកាន់តំបន់ផ្សេងដើម្បី នៅជាបណ្ដោះអាសន្នឬស្ថាពរ[3] បម្លាស់លំនៅ កើតមាននៅគ្រប់ទីកន្លែង ក្នុងតំបន់មួយ ក្នុង ប្រទេសមួយ និងទូទាំងសាកលលោក ដោយឆ្លុះ បញ្ចាំង ពីការឆ្លើយតបរបស់មនុស្សទៅនឹងកត្តាជា ច្រើន ដូចជា អតុល្យភាពសេដ្ឋកិច្ច គុណវិបត្តិ សង្គម និងភាពមិនពេញចិត្តនឹងរូបភាពជាច្រើន នៃការរស់នៅរបស់ពួកគាត់។ បម្លាស់លំនៅគឺជា លទ្ធផលដែលមានប្រភព មកពីបញ្ហាជាច្រើន ដូច ជា ភាពខ្វះខាតនៅតាមតំបន់ជនបទ កំណើន លើសលប់នៅទីក្រុង និងបញ្ហាលំបាកនៃសង្គម និងសេដ្ឋកិច្ច ដែលមានឥទ្ធិពលដល់ការប្រែប្រួល សង្គម។

ជាក់ស្ដែង មនុស្សបានធ្វើការផ្លាស់ទីរវាង សហគមន៍ទីប្រជុំជននិងទីប្រជុំជនជនបទ និង សហគមន៍ជនបទនិងជនបទ។ បម្លាស់លំនៅចេញ ពីទីប្រជុំជន គឺមានសារៈសំខាន់ណាស់នៅក្នុង ប្រទេសអភិវឌ្ឍ ប៉ុន្តែវាជាដំណើរការមានសារ ប្រយោជន៍ផងដែរ សម្រាប់អ្នករដ្ឋការសាធារណៈ និងអ្នកធ្វើការងារដោយវិជ្ជាជីវៈ នៅក្នុងប្រទេស កំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ បម្លាស់លំនៅ រវាងសហគមន៍ ជនបទ ត្រូវដំណើរការចម្បងក្នុងសករាជបុរេ ឧស្សាហកម្ម ពោលគឺនៅពេលដែលមនុស្សគ្រាន់ តែធ្វើដំណើរជិតៗ ហើយជារឿយៗ គឺគ្រាន់តែ ជ្រើសរើសដៃគូរៀបការជាមួយគ្រួសារជិតខាងឬ ភូមិស្រុកជិតគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ។ នៅក្នុងសង្គមអភិវឌ្ឍ ជឿនលឿន បែបបទនេះមានសារៈសំខាន់តិចតួច ប៉ុណ្ណោះនាបច្ចុប្បន្ននេះ ប៉ុន្តែវានៅតែមាននៅក្នុង ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ ជាពិសេស សម្រាប់ស្ត្រី ជនបទដែលមានការអប់រំតិចតួច ហើយមានការ ពេញចិត្តតិចតួចក្នុងការចាកចេញពីតំបន់ជនបទ ដើម្បីស្វែងរកការងារធ្វើនៅតំបន់ទីប្រជុំជន និងទី ក្រុង។

ក. អ្នកណាផ្លាស់ទី? ហេតុអ្វីបានផ្លាស់ទី?

ទិន្នន័យជំរឿន អាចផ្ដល់ព័ត៌មានជាក់ ច្បាស់ អំពីលក្ខណៈសង្គមសេដ្ឋកិច្ចរបស់មនុស្ស ដែលស្ថិតនៅក្នុងប្រភេទខុសៗគ្នា នៃបម្លាស់នៅ ក្នុងស្រុក ដូចជា អ្នកចូលរួមនៅក្នុងបម្លាស់លំនៅ ជនបទទៅទីប្រជុំជននៅក្នុងប្រទេសខ្លះ ភាគច្រើន មានវ័យក្មេង និងមានការអប់រំប្រសើរ ហើយពួក គេជានិច្ចកាលជាបុរស។ អ្នកផ្លាស់ទីពីទីប្រជុំជន ទៅជនបទ មានក្រុមចំរុះ ដូចជា អ្នក មានប្រាក់ ច្រើនស្វែងរកទីកន្លែងរស់នៅ ហើយអាចចំណាយ ប្រាក់ទាំងនោះ ទៅលើការធ្វើដំណើរទៅមក និង អ្នកចូលនិវត្តន៍ដែលស្វែងរកសហគមន៍យ៉ាង ប្រញាប់ប្រញាល់ ដើម្បីចាកឆ្ងាយអំពីជីវិតទីក្រុង ជាដើម។ ភាគច្រើននៃអ្នកផ្លាស់ទីរវាងក្រុមមនុស្ស ទាំងនោះ គឺដើម្បីរកវិជ្ជាជីវៈ ដែលជារឿយៗធ្វើការ សម្រាប់ក្រុមហ៊ុនធំៗដែលមានបុគ្គលិកច្រើន ហើយមនុស្សមួយចំនួនទៀត នៅតែជាអ្នកតាំងទី

[3] ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរៈ សទ្ទានុក្រមបច្ចេកសព្ទភូមិវិទ្យា និងប្រវត្តិវិទ្យា ឆ្នាំ២០១៨ ទំព័រទី៣០

នៅជនបទដដែល សម្រាប់អ្នកដែលមានគំនិត អភិរក្សខ្លាំង ហើយភាគច្រើនមានវ័យចំណាស់។ លក្ខណៈសង្គមកិច្ច ដូចដែលលើកមកខាងលើ បានបង្ហាញថា ការជម្រុញផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចធ្វើឱ្យប្រសើរឡើង នូវការអប់រំ ឬទទួលបាននូវការងារដែលមានប្រយោជន៍ ជាមួយការបង្កើតឱ្យមានក្ដីសង្ឃឹមដែលអាចនឹងមានឡើង។ ការសិក្សាជាច្រើន បានបង្ហាញឱ្យដឹងថា មនុស្សធ្វើការផ្លាស់ទីលំនៅសម្រាប់អ្វីផ្សេងទៀត ទាក់ទងនឹងមូលហេតុផ្សេងៗ ហើយមូលហេតុនេះ អាចមានភាពចាំបាច់ដោយឡែក នៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ផងដែរ។ ការសិក្សាទាំងនេះ បានបង្ហាញថា ដំណើរការបម្លាស់លំនៅ គឺមានកើនឡើងច្រើន ជាពិសេសនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។

ខ. កត្តាជម្រុញនិងកត្តាទាក់ទាញ

ការទាញយកសារៈសំខាន់ នៃកំណត់សម្គាល់សម្រាប់បម្លាស់លំនៅ គឺជាការទ្រទ្រង់ក្នុងការពន្យល់ថា ហេតុអ្វីមានអ្នកខ្លះជាអ្នកផ្លាស់ទី និងអ្នកខ្លះទៀតមិនផ្លាស់ទី រាប់បញ្ចូលទាំងលក្ខណៈជាបុគ្គល ជាក្រុមធំ និងជាក្រុមតូចៗ។ មនុស្ស គឺមិនធ្វើការផ្លាស់ទីទៅរកទីកន្លែងណា ដែលគ្មានសារៈសំខាន់ចំពោះគេនោះទេ ប៉ុន្តែ គឺត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងបរិស្ថានរួមមួយ គឺ៖

- សមាសភាគសេដ្ឋកិច្ច ដូចជាការទាក់ទងនឹងទ្រព្យសម្បត្តិ (ឬភាពក្រីក្រ) ឬឱកាសការងារ

- សមាសភាគសង្គម ដូចជាកម្រិតនៃការអនុវត្តការរារាំងពីការចាកចេញពីផ្ទះ ឬក៏មូលហេតុផ្សេងទៀត ដែលបង្ខំឱ្យពួកគាត់បែបនេះ

- កត្តានយោបាយ ដូចជាការគាំទ្រផ្លូវច្បាប់នៃការផ្លាស់ទីរបស់ប្រជាជនរវាង ការតាំងទីជាក់លាក់ ឬមិនកំណត់។

បម្លាស់លំនៅអន្តរជាតិ គឺជាដំណើរផ្លាស់ទីរបស់មនុស្សឬសត្វ ជាបណ្ដោះអាសន្នឬស្ថាពរ ពីប្រទេសមួយឬតំបន់មួយទៅកាន់ប្រទេសមួយឬតំបន់មួយផ្សេង។[4] អង្គការសហប្រជាជាតិ បានផ្ដល់អនុសាសន៍ រយៈពេលមួយឆ្នាំឬច្រើនជាងសម្រាប់ការផ្លាស់ទី ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការផ្លាស់ទីរយៈពេលវែង ហើយជារឿយៗបម្លាស់លំនៅអន្តរជាតិ មានវិវាទច្រើនជាងបម្លាស់លំនៅក្នុងស្រុក។ ភាពជាប់ទាក់ទងទៅនឹងសង្គម សេដ្ឋកិច្ច និងនយោបាយ បានបង្កើតឱ្យមានបញ្ហាជាច្រើន រួមមានទាំងអវិជ្ជមាននិងវិជ្ជមាន ទោះបីជា ការផ្លាស់ទីក្នុងស្រុកមានទ្រង់ទ្រាយធំជាងការផ្លាស់ទីអន្តរជាតិក៏ដោយ។ ពេលខ្លះអន្តោប្រវេសន៍ប្រើប្រាស់ភាសាដូចគ្នា ហើយមានវប្បធម៌ស្រដៀងគ្នា នៅក្នុងសហគមន៍ ដែលទទួលជនបម្លាស់លំនៅ អាចប្រែប្រួលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ ជាពិសេសនៅក្នុងពេលដែលសេដ្ឋកិច្ចជួបនឹងបញ្ហា និងអស្ថេរភាពនយោបាយនៅក្នុងប្រទេសកំណើតរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែ ពេលខ្លះទៀត ទោះបីភាពខុសគ្នា

[4] ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរៈ សទ្ទានុក្រមបច្ចេកសព្ទភូមិវិទ្យា និងប្រវត្តិវិទ្យា ឆ្នាំ២០១៨ ទំព័រទី៣១

ក៏ដោយ ក៏ជនអន្តោប្រវេសន៍និងទាយាទបន្តបន្ទាប់របស់ពួកគេ ងាយស្រួលឬរស់នៅលាយឡំជាមួយគ្នា ក្នុងសហគមន៍ទទួលជនបម្លាស់លំនៅ។

ការផ្លាស់ទីដ៏ច្រើន ជានិច្ចកាលកើតឡើងក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងការកំណត់ដ៏ល្អ នៃកត្តាសង្គមនិងសេដ្ឋកិច្ច ដែលអាចមានប្រភេទផ្សេងៗគ្នាដូចជាសង្គ្រាម ការឈ្លានពាន អាណានិគម ការបញ្ជូនប្រជាជនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីរបស់ជនភៀសខ្លួនជាដើម។

ទស្សនៈមូលដ្ឋានប្រជាសាស្ត្រ គឺជាវិធីសាស្ត្រមូលដ្ឋាន ដើម្បីសិក្សាអំពីប្រជាជន ដែលផ្តោតជាពិសេសទៅលើ កំណើនឆាប់រហ័សនៃចំនួនប្រជាជនសាកលលោក អាចជាមូលហេតុចម្បងនៃភាពក្រីក្រ។ ប៉ុន្តែទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ជាទូទៅវាមិនប្រាកដទេថា តើកំណើនប្រជាជននឹងបង្កើនចំនួនមនុស្ស ទៅក្នុងភាពក្រីក្របន្ថែមទៀត ឬបង្កើនភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនរស់នៅក្នុងភាពក្រីក្រ ឬធ្វើឱ្យភាពក្រីក្រកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើង។ ទស្សនៈមួយទៀត នៃការសិក្សាប្រជាសាស្ត្របង្ហាញថា កត្តាសេដ្ឋកិច្ចជាមូលហេតុចម្បងនៃភាពក្រីក្រ ដោយមានកត្តាកំណើនប្រជាជនបន្ថែមជាកត្តាចម្បង ដែលមានឥទ្ធិពលលើភាពក្រីក្រ។ តាមការសិក្សាបែបសេដ្ឋកិច្ចនៅប្រទេសជាច្រើន បានរកឃើញឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានរបស់កំណើនប្រជាជន មកលើភាពប្រែប្រួលដែលពាក់ព័ន្ធនឹងភាពក្រីក្រ ដូចជាប្រាក់ចំណូល ការអប់រំ និងសុខភាព ប៉ុន្តែមានភស្តុតាងតិចតួចណាស់ ដែលបញ្ជាក់អំពីឥទ្ធិពលផ្ទាល់របស់វាមកលើភាពក្រីក្រ។

ភាពក្រីក្រ កើតមាននៅក្នុងពេលដែលមនុស្សម្នាក់ឬច្រើន ប្រើប្រាស់ទំនិញនិងសេវាកម្មក្នុងកម្រិតមួយទាបជាងកម្រិតប្រើប្រាស់ កម្រិតអប្បរមាយ៉ាងសមរម្យមួយ ផ្អែកទៅលើការយល់ឃើញជាក់ស្តែង ឬផ្អែកលើកម្រិតស្តង់ដាររបស់សង្គមមួយ។ ប៉ុន្តែ ការសិក្សាប្រជាសាស្ត្រ អំពីភាពក្រីក្រ មិនគ្រាន់តែការរៀបរៀងជាសំណួរអំពីប្រាក់ចំណូលមិនគ្រប់គ្រាន់ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែ ក៏អាចនឹងមានសំណួរពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹង ការអប់រំ ស្ថានភាពសុខភាព និងបរិយាកាសជុំវិញ។

របាយការណ៍ ឆ្នាំ២០០៩ នៃមជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវអំពីប្រជាជន នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ បង្ហាញថា មនុស្សជាង១០០០លាននាក់ ស្មើនឹងមួយភាគបីនៃប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ រស់នៅក្រោមបន្ទាត់នៃភាពក្រីក្រ (៣៧០ដុល្លារសម្រាប់មនុស្សម្នាក់ក្នុងមួយឆ្នាំ)។ ក្នុងចំណោមមនុស្ស១១១៦លាននាក់ ដែលជាអ្នកក្រីក្រ មានមនុស្ស៦៣០លាននាក់ រស់នៅក្នុងភាពក្រីក្របំផុត បើគិតលើការចំណាយប្រចាំឆ្នាំទាបជាង២៧៥ដុល្លារ។ សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍទាំងអស់មាន១៨% នៃប្រជាជនទាំងនោះ គឺក្រីក្របំផុត ចំណែកតំបន់អាហ្វ្រិកសាហារ៉ា មាន៣០% និងអាស៊ីខាងត្បូងមាន២៩%។ ភាពក្រីក្រនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ គឺមិនរាលដាលខ្លាំងទេ ប៉ុន្តែស្ទើរតែពាក់កណ្តាលនៃប្រជាជនអាហ្វ្រិក

សាហារ៉ា និងអាស៊ីខាងត្បូងរស់នៅក្នុងភាពក្រីក្រ បើប្រៀបធៀបទៅប្រមាណជា២០% ក្នុងប្រទេស អាស៊ីខាងកើត ហើយមាន ១០%ក្នុងអ៊ឺរ៉ុបខាងកើត។[5]

ជាការពិត មូលហេតុចម្បងនៃភាពក្រីក្រ គឺពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងប្រាក់ខែទាប កង្វះទុនមនុស្ស ដូចជា ការអប់រំនិសុខភាព កង្វះធនធានដែលអាចផ្តល់ជាប្រាក់ចំណូល វិសមភាពនៃប្រាក់ចំណូលជាមួយនឹងកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ទំហំគ្រួសារធំ យេនឌ័រ និងជាតិពន្ធុជាដើម។ ប្រភពចម្បងនៃប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកក្រ គឺការរកបានពីកម្លាំងពលកម្ម ជាពិសេសនោះ គឺកម្លាំងពលកម្មគ្មានជំនាញ។ ជាការពិតកំណើនប្រជាជនបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ទៅដល់ភាពក្រីក្រ ព្រោះវាអាចកើតមានដោយសារឥទ្ធិពលរបស់វាផ្ទាល់ ឬប្រយោលមកលើសម្ព័ន្ធនៃភាពក្រីក្រ ដែលអាចនិយាយបានថា កំណើនប្រជាជនប្រហែលជាមានឥទ្ធិពលមកលើកំណើនសេដ្ឋកិច្ច របាយប្រាក់ចំណូល តម្លៃនៃការរកបាន និងទ្រព្យធនដទៃទៀត ដោយប៉ះពាល់មកលើការបែងចែកសេវាកម្ម ការអប់រំ និងសុខភាព ឬតាមរយៈទំហំនិងរចនាសម្ព័ន្ធគ្រួសារ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ទស្សនមូលដ្ឋានប្រជាសាស្ត្រ គឺពិតជាជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងភាពក្រីក្រ ដោយសារលទ្ធផលនៃការសិក្សាជាច្រើនដូចជាការផ្លាស់ទីរបស់ប្រជាជន ការស្លាប់ ការកើត ការរៀបការ រួមទាំងកំណើនប្រជាជន និងភាពក្រីក្រផងដែរ។

ពិតណាស់ ការសិក្សាមូលដ្ឋានប្រជាសាស្ត្របានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីភាពក្រីក្រ ដែលបណ្តាលមកអំពីស្ថានភាពនិងកត្តាបរិយាកាសផ្សេងៗ នៃប្រទេសនីមួយៗ ពិសេសប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ការស្វែងរកការងារ ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់អ្នកក្រីក្រ រដ្ឋាភិបាលគួរតែប្រើប្រាស់ វិធានការណ៍គោលនយោបាយប្រជាជន ដែលសំដៅបង្កើនលទ្ធភាពដល់អ្នកក្រ ឱ្យទទួលបានដីធ្លី ឥណទាន ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ សេវាសាធារណៈ ជាពិសេស ការអប់រំ និងការគាំពារសុខភាព ជាដើម។ម្យ៉ាងទៀត រដ្ឋាភិបាល បានអនុវត្តន៍យុទ្ធសាស្ត្រកំណែទម្រង់ដីធ្លី ការយកចិត្តទុកដាក់លើវិស័យកសិកម្ម ការអភិវឌ្ឍវិស័យមិនមែនកសិកម្មនៅតាមជនបទ និងការអភិវឌ្ឍហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ហើយមិនត្រឹមតែគាំទ្រលើកំណើននៃវិស័យទាំងនោះទេ ក៏ប៉ុន្តែថែមទាំងជួយជម្រុញឱ្យមានរបាយប្រាក់ចំណូលស្មើគ្នាផងដែរ។ ប្រទេសនៅអាស៊ីបូព៌ាមួយចំនួន មានលទ្ធភាពកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ដោយសារការជម្រុញឱ្យមានកំណើន ទាំងផ្នែកកសិកម្ម និងផ្នែកផ្សេងទៀតក្រៅពីវិស័យកសិកម្ម។

[5] មជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវប្រជាជនៈ សញ្ញាណទូទៅ និងបញ្ញតិមូលដ្ឋាន សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ ទំព័រ៣៧

ផែនការគ្រួសារ គឺជាយុទ្ធសាស្ត្រមួយនៃលទ្ធផលរបស់ការសិក្សាប្រជាសាស្ត្រ ត្រូវបានលើកទឹកចិត្តឱ្យមានការអនុវត្ត ព្រោះវាជាអាចជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្របានមួយកម្រិត ក៏ប៉ុន្តែឥទ្ធិពលនេះអាចមានតិចតួច ហើយត្រូវការពេលវេលាយូរទៀតផង។ តាមរយៈការផ្លាស់ប្តូរគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ចំពោះការចំណាយទៅលើបញ្ហាសុខភាព និងការអប់រំសម្រាប់ក្មេងៗច្រើនជាងផែនការគ្រួសារដែរ។ កម្មវិធីផែនការគ្រួសារ ដែលផ្តោតលើសេវាសុខភាពដល់អ្នកក្រីក្រ គឺជាមធ្យោបាយល្អប្រសើរ ដោយហេតុផលថាវាបានបែងចែកនូវធនធានសុខាភិបាលដល់អ្នកក្រីក្រ។ កម្មវិធីផែនការគ្រួសារនានា នៅតែជាការបំពេញបន្ថែមយ៉ាងសំខាន់ដល់គោលនយោបាយផ្ទាល់ទាំងនោះ។

ទោះបីជាការសិក្សា ទស្សនមូលដ្ឋានប្រជាសាស្ត្រ មិនបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ ថាតើកំណើនប្រជាជនបណ្តាលឱ្យមានភាពក្រីក្រនាពេលយូអង្វែងឬអត់ក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែ វាបានបង្ហាញឱ្យឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា ភាពបង្កើតកូនខ្ពស់ គឺបាននាំឱ្យមានកំណើនប្រជាជនយ៉ាងឆាប់រហ័ស ដែលអាចនឹងបង្កើនចំនួនប្រជាជនក្រីក្រក្នុងពេលក្លាមៗ ហើយពេលខ្លះទៀត វាក៏បានធ្វើឱ្យមានការលំបាក ដើម្បីគេចឱ្យផុតពីភាពក្រីក្រ។

ជារួម ការសិក្សាប្រជាសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានមានសារៈសំខាន់ណាស់ ចំពោះការពន្យល់នានាទាក់ទងទៅនឹងស្ថិតិប្រជាជន ជាពិសេសការធ្វើជំរឿនប្រជាជន។ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ បានប្រើប្រាស់ស្ថិតិទាំងនេះ ដើម្បីទាក់ទាញឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើ ស្ថិតិនៃការស្លាប់ ស្ថិតិនៃការផ្តល់កំណើត ស្ថិតិនៃការស្វែងរកការងារ ស្ថិតិនៃមនុស្ស ដែលបានផ្លាស់ទីពីទីក្រុងទៅជនបទ និងពីជនបទមកទីក្រុង ជាដើម។ លំនាំនៃបុព្វហេតុទាំងនេះ រាប់បញ្ចូលទាំងទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ផងដែរ គឺជាមូលដ្ឋានដើម្បីគណនាបែបវិទ្យាសាស្ត្រ ក្នុងការរៀបចំផែនការអភិវឌ្ឍន៍នានារបស់ប្រទេស រាប់បញ្ចូលទាំងវិស័យសេដ្ឋកិច្ចវិស័យសុខាភិបាល វិស័យអប់រំ និងវិស័យផ្សេងៗទៀត។

គន្ថនិទ្ទេស

- ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរៈ សទ្ទានុក្រមបច្ចេកសព្ទភូមិវិទ្យា និងប្រវត្តិវិទ្យា ឆ្នាំ២០១៨
- រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាៈ "កម្មវិធីនយោបាយរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាសម្រាប់នីតិកាលទី៤ នៃរដ្ឋសភា" ឆ្នាំ២០០៩
- កម្មវិធីអភិវឌ្ឍសហប្រជាជាតិ (UNDP) "របាយការណ៍សង្ខេបស្តីពីការអភិវឌ្ឍមនុស្សឆ្នាំ ២០០៥ ២០០៦"
- កម្មវិធីអភិវឌ្ឍសហប្រជាជាតិ(UNDP)«វេទិការសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា» របាយការណ៍ ឆ្នាំ២០០៦
- មជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវអំពីប្រជាជនសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញៈ ឯកសារប្រើប្រាស់ផ្ទៃក្នុង "សញ្ញាណទូទៅ និងបញ្ញត្តិមូលដ្ឋាន "ភ្នំពេញ ២០០៩
- សន្និសីទជាតិស្តីពី "អត្រានុកូលដ្ឋាននៅប្រទេសកម្ពុជា" របាយការណ៍ ឆ្នាំ២០០៥
- សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទកសិកម្មៈ ឯកសារប្រើប្រាស់ផ្ទៃក្នុង "អភិវឌ្ឍជនបទ" ២០០៨
- RGC, Cambodia National Poverty Reduction Strategy, 2009
- RGC, Cambodia Millennium Goals Report, 2009
- CDRI, Rural Development Research, 2008
- https://anson.ucdavis.edu/~wang/calment.html